

Vedecké písanie

(Staroňová, Katarína. Vedecké písanie. Ako písať akademické a vedecké texty. Martin: Vydavateľstvo Osveta. 2011. 248 strán. ISBN 978-80-8063-359-2)

Milada Walková, Technická univerzita v Košiciach, mwalkova@tuke.sk

Publish or perish (publikuj alebo sa pomiň), vraví sa v anglicky hovoriacom akademickom svete. Aj na Slovensku si uvedomujeme nutnosť publikovania vedeckých výsledkov, pričom vyššie hodnotené sú práce publikované v zahraničí. Na to, aby článok či monografia uspela v medzinárodnej konkurencii, však musí byť daná práca napísaná tak, ako to očakáva medzinárodné publikum. Práve na špecifiká písania pre zahraničného čitateľa upozorňuje monografia Kataríny Staroňovej *Vedecké písanie* s podtitulom *Ako písať akademické a vedecké texty*. Publikácia však nie je určená len publikujúcim odborníkom, ale aj študentom pripravujúcim seminárne a záverečné práce. Autorka pritom čerpá z vlastných skúseností zo zahraničných vedecko-výskumných inštitúcií, ako aj z pedagogickej praxe na Univerzite Komenského.

Na rozdiel od starších podobných publikácií (napr. Katuščák, 1998, Meško a kol., 2004) sa recenzovaná monografia nezameriava primárne na formálnu stránku akademických textov ani nehľadá rozdiely medzi jednotlivými typmi akademických prác, ale poníma akademický text ako špecifický žáner s určitými zákonitostami výstavby textu. *Vedecké písanie* má dve časti. Prvá časť sa zaoberá výstavbou a úpravou textu a tvorí ju päť kapitol. Ďalšie tri kapitoly tvoria druhú časť práce, ktorá sa venuje problematike odkazovania na použitú literatúru. Autorka však neostáva len v rovine teoretických rád, ale veľmi vhodne a bohato ilustruje celý text ukážkami použitia správnych i nesprávnych techník písania. Prácu dopĺňa príloha, ktorá prehľadne sumarizuje zásady odkazovania na pramene podľa citačnej konvencie APA.

V úvode prvej časti autorka poukazuje na rozdiely medzi akademickým písaním v slovenskom a anglosaskom štýle. Ako dokladuje autorkou citovaná literatúra, anglosaský štýl je striktné jednoznačný, zrozumiteľný a logicky štruktúrovaný. Naproti tomu slovenský štýl je plný odbočení, líši sa štruktúrne, argumentáciou i koherentnosťou, a preto môže na anglo-amerického čitateľa pôsobiť chaoticky a bezúčelne.

V prvej kapitole sa autorka zaoberá výstavbou a jednotlivými časťami textu a ich náplňou. Autorka upozorňuje na časté chyby, ktorých sa slovenskí autori vedeckého textu dopúšťajú. Medzi ne patrí napr. príliš široký záber úvodu do témy (až do miery irelevantnosti) či úvod, ktorý nenaznačuje výsledky práce (v domnienke, že výsledky patria jedine do záverečnej časti); ďalej prehľad publikovanej literatúry, ktorý nie je syntetický a organický (teda čitateľovi nie je jasné, kam text smeruje), či taký, ktorému chýba hodnotiace stanovisko autora; v časti metódy je to násilné formulovanie hypotéz v kvalitatívnom výskume; v časti výsledky prezentácia všetkých dosiahnutých výsledkov bez selekcie, či tabuľky, ktoré nie sú priblížené v texte; ďalej nedostatočná alebo nejasná interpretácia výsledkov a chýbajúce zasadenie záverov do teoretického rámca; a napokon prehnane implikácie alebo nové argumenty prezentované v záverečnej časti. Upozornenie na tieto postupy je u nás nanajvýš žiaduce, keďže často nie sú považované za nesprávne. Okrem nich autorka upozorňuje ešte na množstvo typicky študentských chýb.

Druhá kapitola predkladá postupy argumentácie, nadväzujúc na model filozofa Stephena Toulmina, ale aj na práce slovenských jazykovedcov Jána Horeckého a Dany Slančovej. Argumentácia ma tri časti – tvrdenie, dôkaz a zdôvodnenie. Uvádzanie tvrdení bez dôkazov ako aj uvádzanie dôkazov bez dostatočnej prezentácie vlastného stanoviska autora sú

oba považované za nedostatok. Dôkazy možno čerpať z primárnych a sekundárnych zdrojov, alebo môžu byť nepriame (induktívne alebo deduktívne). Cenná je časť porovnávajúca jazykové prostriedky pre relativizáciu tvrdenia, napr. *autor tvrdí/hovorí/naznačuje*.

V tretej kapitole nachádza čitateľ rady, ako dosiahnuť, aby bol jeho text koherentný. Autorka tu upozorňuje, že nielen kapitola, ale aj samotný odsek má vlastnú štruktúru (uvádzacia veta, príp. rozvíjacia veta alebo zúženie hlavnej myšlienky, dôkaz, analýza a záver). Ďalej sú prezentované jazykové prostriedky, ktoré vedú ku koherencii textu, napr. orientátory (v *nasledujúcom príklade, na záver*), konektory (v *dôsledku, naopak*) a opakovanie kľúčových slov.

Štvrtá kapitola upozorňuje na presné používanie odborných termínov, bezpríznačkových slov, vecnú presnosť, ako aj autorský hlas. Na tomto mieste musíme autorke vytknúť istú nejednoznačnosť v odporúčaniach pre to, ako má autor v texte prezentovať seba samého. Na jednej strane sa zasadzuje za autorský plurál či neutrálne a neosobné vyjadrovanie (str. 139–142), na strane druhej uvádza príklady prostriedkov pre relativizáciu tvrdení v prvej osobe jednotného čísla ako *podľa môjho úsudku/názoru, ako sa mi zdá, som presvedčená* (str. 145, ale aj 121) – ktoré pritom nespádajú do rámca vytýčeného autorkou pre použitie tejto osoby, konkrétne „tam, kde autor predstavuje svoje osobné pohnútky a záujem, ktorý ho viedol k napísaniu daného textu či argumentu“ (str. 141). Vzhľadom na náš vlastný výskum (Walková, 2008) nemôžeme ani súhlasiť s autorkiným tvrdením (str. 140), že autorský plurál, t.j. používanie prvej osoby množného čísla v prípade, že má text len jedného autora, je najčastejším spôsobom vyjadrovania autorského hlasu v anglických vedeckých textoch. Vhodnejšie by bolo poukázať na to, že zatiaľ čo v slovenských textoch je autorský plurál stále najzaužívanejší, anglicky písané vedecké texty sa používaniu prvej osoby singuláru nebránia.

Podobne máme výhrady k odporúčaniam pre odsadzovanie odsekov v kapitole zaoberajúcou sa grafickou úpravou. Staroňová tu tvrdí (str. 151), že odsadzovanie odsekov odsadením (t.j. medzerou na začiatku odseku) je „relatívne zastarané“ a že „v súčasnosti sa skôr využíva bloková úprava“ (t.j. medzera medzi odsekmi). Je preto otáznosť, prečo sama autorka vo svojej publikácii využíva podľa nej *zastaraný* spôsob. Pritom tri najčastejšie zaužívané medzinárodné citačné konvencie, o ktorých ďalej hovorí aj autorka, využívajú odsadenie namiesto blokovej úpravy (porov. napr. Kirsznér - Mandell, 2005). Bližšie skutočnosti by bolo tvrdenie, že odsadenie je najbežnejšie zaužívané v tlačенých textoch, kým bloková úprava sa využíva pri elektronických textoch (webstránky, email).

V úvode druhej časti publikácie Staroňová upozorňuje, že medzinárodné akademické prostredie využíva citačné konvencie MLA, APA a Chicago Style oveľa viac než normy ISO zaužívané na Slovensku. Táto časť začína krátkou kapitolou definujúcou pojmy.

Druhá kapitola je venovaná etike citovania. Priblížené sú dôvody pre citovanie, typy citovania a správne včleňovanie citácií do textu. Kapitola upozorňuje, že autor textu musí vždy vyjadriť svoje stanovisko k citovanému a ozrejmiť, prečo vlastne citované uvádza. V našich podmienkach (slovami Staroňovej „miera plagiátorstva je v našich krajinách neúnosná“, str. 185) považujeme za neoceniteľnú časť o plagiátorstve, ktoré Staroňová otvorene a výstižne označuje za krádež duševného vlastníctva. Vystríha pred rôznymi formami vedomého i nevedomého plagiátorstva, ktoré sú ilustrované príkladmi zo študentských prác a návrhmi na správne odkazovanie na literatúru.

Posledná kapitola sa venuje formálnemu spracovaniu citácií a odkazov v kontexte spomínaných citačných konvencií. Opäť je samozrejme plná konkrétnych príkladov.

Publikácia sa nevyhla niekoľkým chybám, pričom pred niektorými aj sama varuje. Patrí sem napr. použitie anglického slova *benchmark* bez grafického odlíšenia a slovenského ekvivalentu (str. 13; na anglikanizmy autorka upozorňuje na str. 139), zaradenie tabuliek (č. 4 a 5) bez toho, aby boli spomenuté v texte (na túto chybu upozorňuje na str. 83), či jazykové

nelogickosti (napr. „Ide o tak prelomový odborný článok vo svojom odbore.“ na str. 169, „viac ako 2 a viac viet“, str. 175, atď.). Pre čitateľa je tiež máť, že každá z dvoch častí *Vedeckého písania* má svoj vlastný zoznam použitej literatúry (ktorý podľa Staroňovej patrí na koniec monografie, str. 220), pričom prvý z nich dokonca nie je zahrnutý do časti *Obsah*. Dva zoznamy literatúry tak nevyhnutne vedú k duplicitě niektorých odkazov. Vhodnejšie by bolo uvedenie jedného kompletného zoznamu.

Slovenský autor akademického textu má k dispozícii viacero príručiek podobného zamerania (p. napr. odkazy v Staroňovej publikácii), no túto publikáciu považujeme za prelomovú, keďže približuje úroveň textov svetovej vedy. Mal by si ju preštudovať každý, kto má záujem napísať kvalitný a zrozumiteľný akademický text prijateľný pre medzinárodné publikum. Dúfame, že *Vedecké písanie* bude slúžiť nielen ako pomôcka študentom, ale pozdvihne aj písanie vedeckých pracovníkov.

Literatúra

KATUŠČÁK, D.: *Ako písať vysokoškolské a kvalifikačné práce*. Bratislava: Stimul. 1998. 2. doplnené vydanie.

KIRSZNER, L. G. - MANDELL, S. R.: *The Wadsworth Handbook*. Boston: Thomson Wadsworth, 2005. Siedme vydanie.

MEŠKO, D. - KATUŠČÁK, D., a kol.: *Akademická príručka*. Martin: Osveta. 2004.

WALKOVÁ, M.: Author's voice in journal articles. Cudzie jazyky – celoživotná výzva : zborník z medzinárodnej konferencie : Košice, 26.–27. júna 2008. - Košice : KJ TU, 2008 S. 166-169.